

ادیان هند ۲

www.ketab.ir

دکتر محمد مهدی علیمردی   دکتر سید محمد روحانی

«عضو هیئت علمی دانشگاه ادیان و مذاهب»

«عضو هیئت علمی دانشگاه ادیان و مذاهب»

سرشناسه	: علیمردی، محمد مهدی، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدید آور	: ادیان هند/ محمد مهدی علیمردی، سید محمد روحانی؛ ویراستار علمی فاطمه کیایی.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ج۲: مصور.
فروست	: دانشگاه پیام نور؛ ۲۸۲۳، ۲۸۲۴. گروه ادیان و عرفان؛ ۵۱- ۱/۴.
شابک	: ج ۱: ۱ - ۰۸۷۴ - ۱۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸ - ۸ - ۰۸۷۵ - ۱۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: هند -- دین -- آموزش برنامه ای
موضوع	: India -- Religion -- Programmed instruction
موضوع	: هند -- دین -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	: India -- Religion -- Study and teaching (Higher)
موضوع	: هند -- دین -- آزمون ها و تمرین ها (عالی)
موضوع	: India -- Religion -- Examinations, questions, etc. (Higher)
شناسه افزوده	: روحانی، سید محمد، ۱۳۵۹ -
شناسه افزوده	: کیایی، فاطمه، ۱۳۵۷ - ویراستار
شناسه افزوده	: دانشگاه پیام نور
شناسه افزوده	: Payam Noor University
رده بندی کنگره	: BL۲۰۰۳
رده بندی دیویی	: ۲۹۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۶۱۶۱۶۳

دانشگاه پیام نور

ادیان هند ۲

اول

چاپ :

۲۰۰

شمارگان :

۲۹۰,۰۰۰

قیمت: (ریال)

مؤلفان: دکتر محمد مهدی علیمردی - دکتر سید محمد روحانی

ویراستار علمی: دکتر فاطمه کیایی

تهیه و تولید: مرکز انتشارات دانشگاه پیام نور

شابک: ۸ - ۰۸۷۵ - ۱۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 14 - 0875 - 8

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ و متعلق به دانشگاه پیام نور است. تولید کپی یا خلاصه برداری، نشر و ترجمه، چاپ، الفسفه، توزیع گسترده، تهیه CD و ... این اثر یا بخشی از آن اعم از متن، طرح پست و روی جلد و ... بدون اخذ مجوز کتبی از معاونت فناوری و پژوهش دانشگاه خلاف مقررات و تعرض به حقوق مادی و معنوی دانشگاه است. متخلفین وفق قانون حمایت از مولفان و مصنفان و هنرمندان دارای مسئولیت حقوقی و کیفری بوده و تحت پیگرد قرار می گیرند.)

آدرس فروشگاه مرکزی چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور: تهران، خیابان شهید رجایی،

نرسیده به تقاطع آزادگان، جنب ورزشگاه یادآوران. تلفن: ۵۵۵۰۲۱۰۴ - ۵۵۰۰۹۸۳۸

سایت فروش اینترنتی: <http://digibook.pnu.ac.ir>

فهرست مطالب

و	پیشگفتار
۱	بخش اول آیین جینه
۳	فصل اول معرفی آیین جینه
۳	هدف کلی
۳	هدف‌های یادگیری
۳	مقدمه
۴	۱-۱ مفهوم جینه
۵	۱-۲ تعریف
۵	۱-۳ جمعیت و جغرافیا
۶	۱-۴ نمادشناسی
۱۱	۱-۵ زیارت در آیین جینه
۱۲	خلاصه فصل اول
۱۳	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول
۱۴	خودآزمایی تشریحی فصل اول
۱۵	فصل دوم آموزه‌های آیین جینه
۱۵	هدف کلی
۱۵	هدف‌های یادگیری
۱۶	۲-۱ انکار خدای خالق و نجات‌بخش
۱۷	۲-۲ مقام تیرنه‌نکره
۱۸	۲-۳ پیدایش هستی
۲۵	۲-۴ کُرْمه
۲۸	۲-۵ سَمَساره
۲۹	۲-۶ سرنوشت روح بعد از مرگ

۳۱	۲- ۷. نجات (کوله)
۳۲	۲- ۸. اخلاق
۳۵	۲- ۹. تأثیر و موانع عمل انسان
۴۰	خلاصه فصل دوم
۴۱	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم
۴۲	خودآزمایی تشریحی فصل دوم
۴۳	فصل سوم پیشینه تاریخی و مذاهب
۴۳	هدف کلی
۴۳	هدف‌های یادگیری
۴۳	۳- ۱. پیشینه و ادوار تاریخی
۴۷	۳- ۲. مذاهب و فرق
۵۱	خلاصه فصل سوم
۵۲	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سوم
۵۳	خودآزمایی تشریحی فصل سوم
۵۵	فصل چهارم مناسک و شعائر
۵۵	هدف کلی
۵۵	هدف‌های یادگیری
۵۵	۴- ۱. اعمال دینی
۶۴	خلاصه فصل چهارم
۶۵	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل چهارم
۶۶	خودآزمایی تشریحی فصل چهارم
۶۷	فصل پنجم شناخت متون
۶۷	هدف کلی
۶۷	هدف‌های یادگیری
۶۷	۵- ۱. متون
۶۹	۵- ۲. آگمه
۷۰	۵- ۳. غیر آگمه‌ای
۷۰	خلاصه فصل پنجم
۷۱	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پنجم
۷۲	خودآزمایی تشریحی فصل پنجم

۷۳	بخش دوم آیین سیگه
۷۵	فصل ششم معرفی آیین سیگه
۷۵	هدف کلی
۷۵	هدف‌های یادگیری
۷۵	مقدمه
۷۶	۶- ۱ جمعیت و جغرافیا
۷۷	۶- ۲ تعریف
۷۸	۶- ۳ نمادشناسی
۸۳	۶- ۴ گوردوارا
۸۴	۶- ۵ مهم‌ترین معبد سیگه
۸۵	خلاصه فصل ششم
۸۶	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل ششم
۸۷	خودآزمایی تشریحی فصل ششم
۸۹	فصل هفتم آموزه‌های آیین سیگه
۸۹	هدف کلی
۸۹	هدف‌های یادگیری
۸۹	۷- ۱ خداشناسی
۹۵	۷- ۲ آموزگار دینی
۹۸	۷- ۳ هستی‌شناسی و انسان‌شناسی
۹۹	۷- ۴ آخرت‌شناسی
۱۰۴	خلاصه فصل هفتم
۱۰۶	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل هفتم
۱۰۷	خودآزمایی تشریحی فصل هفتم
۱۰۹	فصل هشتم پیشینه تاریخی و مذاهب
۱۰۹	هدف کلی
۱۰۹	هدف‌های یادگیری
۱۰۹	۸- ۱ پیشینه و ادوار تاریخی
۱۱۸	۸- ۲ مذاهب و فرق
۱۲۵	خلاصه فصل هشتم
۱۲۶	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل هشتم

پیشگفتار

یکی از ویژگی‌های شاخص سرزمین هند، وجود ادیان و مذاهب گوناگون، با باورها و آداب رسوم متنوع است، که در مدت زمانی بسیار طولانی پدیدار گشته‌اند. برخی از این ادیان هزاران سال، و برخی از آن‌ها نیز تنها چند قرن قدمت دارند. دو آیین جینه و سیکه را می‌توان به‌عنوان باستانی‌ترین و جدیدترین ادیان هندی، نام برد. چون بنابر کشفیات مهنج‌دارو و هریپا، قدمت آیین جینه به دوران پیش‌آریایی‌ها در هند باز می‌گردد، بنابراین، قدمت این آیین حتی از آیین هندو نیز بیشتر است، چون آیین هندو بر اثر آمیختن فرهنگ و آیین‌های آریایی‌ها و بومیان شکل گرفته است. هرچند شکل‌گیری آیین جینه، به‌گونه‌ای که امروزه با این نام شناخته می‌شود، به شخصیتی تاریخی اسطوره‌ای، ملقب به مهاویره، که در قرن شش قبل از میلاد می‌زیسته، نسبت داده می‌شود. بنابراین، حداقل قدمتی که می‌توان برای آیین جینه در نظر گرفت ۲۴۰۰ سال است. این در حالی است که آیین سیکه که پس از ورود اسلام به هند، توسط عارفی از اهالی پنجاب به‌نام گورو نانک بنیان نهاده شد، تنها حدود پانصد سال بیش قدمت ندارد.

از طرفی، با مطالعه باورها و مناسک این دو آیین هندی، می‌توان به تنوع و اختلاف بسیار زیاد ادیان هند نیز پی‌برد. چراکه، مهم‌ترین مبانی اعتقادی آیین جینه، عدم خشونت، ریاضت شدید جسمانی، فردگرایی و نفی وجود خالق و رب ماورایی است. در حالی که مهم‌ترین مبانی اعتقادی سیکه شجاعت و دلآوری، نفی ریاضت و تأکید بر زندگی خانوادگی و اجتماعی، و اعتقاد به خدای یگانه متعال، و پرستش و مراقبه بر نام اوست.

نکته جالب توجه دیگر در مورد این دو آیین این است که، شمار پیروان آیین باستانی جینه در سراسر جهان، با چند هزار سال قدمت، تنها حدود پنج میلیون نفر است، ولی آیین سیکه با حدود پنج قرن قدمت در سراسر جهان حدود ۲۵ میلیون نفر

بیرو دارد. همچنین تقریباً تمام پیروان آیین جینه از هندی‌ها هستند و اگر چه در خارج از هند، به‌ویژه در آمریکا، نیز معبد جینه وجود دارد، ولی تمامی آن‌ها از هندی‌ها جینه‌ای مهاجر هستند. در مقابل، با اینکه امروزه نیز بیشتر پیروان آیین سیگه از اهالی پنجاب هستند، ولی از حدود نیم قرن پیش تاکنون گرایش غربیان به این آیین افزایش یافته و جوامعی از سیگه‌های سفیدپوست و سیاه‌پوست در ایالات متحده، کانادا و اروپا، شکل گرفته‌اند. شاید بتوان علت اصلی عدم موفقیت آیین جینه در گسترش جهانی را آموزه‌ها و مناسک سخت، با محوریت عدم خشونت و ریاضت افراطی، دانست که برای دیگر اقوام چندان جذابیتی ندارد. در مقابل، آیین سیگه به‌خاطر آموزه‌های امروزی مانند: برابری انسان‌ها از هر نژاد و دین، برابری زن و مرد، تأکید کثرت‌گرایی دینی و محوریت اصول اخلاقی، در جوامع امروزی علاقه‌مندان بیشتری یافته است.

همان‌طور که در جلد یک درباره هندو شرح داده شد، تلاش گردیده این ادیان به‌صورت روشمند در نظامی مشابه و یکدست به معرفی هر دین بپردازد. از این رو، پس از شرح اسم، جمعیت و جغرافیه، نمادها، آموزه‌ها، پیشینه و تحولات تاریخی، فرق و مذاهب، مناسک و معرفی متون پرداخته است. متن حاضر از آن روی که متنی تخصصی و در عین حال آموزشی است، سعی شده در علم تفصیل، به برخی جزئیات بیشتر توجه شود، تا خواننده از آشنایی اجمالی و سطحی فراتر رود.